

ТЕХНОЛОГІЯ СТВОРЕННЯ ОСВІТНЬОГО ІНШОМОВНОГО КОМУНІКАТИВНОГО СЕРЕДОВИЩА У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ УЧНІВ 7–9 КЛАСІВ ГІМНАЗІЇ

Реєстраційний номер: 0123U100164

Роки виконання: 2023–2025 рр.

Назва пріоритетного напрямку: Повна загальна середня освіта.
Спеціалізована освіта.

Керівник наукового дослідження: В. Г. Редько, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, доцент, завідувач відділу навчання іноземних мов Інституту педагогіки НАПН України.

Дидактико-методичні підходи до формування готовності учнів гімназії до оволодіння іноземним спілкуванням

Поняття готовності учня до оволодіння іноземною мовою нами інтерпретується як сукупність його фізіологічних і психологічних особливостей, що сприяє успішному формуванню мовних навичок, мовленнєвих умінь і загальнонавчального досвіду самостійно вдосконалювати рівень іноземного спілкування відповідно до потреб власної життєдіяльності. Феномен готовності в межах нашого дослідження доцільно тлумачити і розглядати різнобічно, враховуючи всі його аспекти: засвоєння звукової та графічної систем, здобування знань про особливості формування механізмів спілкування в чотирьох видах мовленнєвої діяльності, оволодіння операціями та діями, що забезпечують становлення мовних навичок і мовленнєвих умінь, формування здатності усвідомлювати культурологічну інформацію, пов'язану з соціальним, у тому числі культурним життям країни, мова якої вивчається, набуття досвіду самостійної роботи та вміння вчитися. Саме такої здатності, на наш погляд, можна набути за спеціальних умов, однією з яких може бути дидактично й методично доцільно створене освітнє іноземне комунікативне середовище, котре ми розглядаємо як психолінгвістичну категорію, ефективність якої зумовлюється як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками, які по-різному впливають на її структурні компоненти і їх функції в навчальному процесі.

Здобувачі освіти 5–9 класів – це та категорія учнів, які вже володіють певним загальнонавчальним досвідом, набутим у початковій школі та у процесі вивчення інших предметів, який дозволяє їм виконувати освітні дії, що дають змогу оптимізувати та раціоналізувати свою навчальну діяльність, зокрема організувати роботу відповідно до власних здібностей. Окрім того, учні гімназії здобули певний масив знань із сфери вивчення іноземних мов, у них сформувалися навички й вміння використовувати ці знання у практичній діяльності, що дає змогу оволодівати механізмами іноземного спілкування в усній та письмовій формах у межах вимог навчальних програм. Якість іноземних навчальних досягнень учнів на завершення курсу навчання в гімназії

відповідно до загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти має досягати рівня А2. Це той базовий рівень, який дозволяє випускникам 9 класу досягати здатності підтримувати іншомовне спілкування в усній та письмовій формах в різноманітних типових ситуаціях у межах сфер, тем і мовного матеріалу, окреслених модельними навчальними програмами.

Вагомим досягненням учнів гімназії є поступове набуття ними досвіду активніше здійснювати складніші від попереднього етапу навчання перетворювальні дії, а саме: порівняння, узагальнення, аналогію, систематизацію, робити висновки тощо, прозоріше спостерігається наявність у них здатності відповідно до вікових психофізіологічних особливостей і потенційних можливостей здійснювати операції та дії з іншомовним матеріалом, проявляти окремі творчі здібності, зокрема брати участь в організованих на уроках дискусіях, ситуаційному спілкуванні, рольових дидактичних іграх, проектних видах роботи, самостійній підготовці письмових тематичних есе, окремих типових ділових документів, види діяльності з текстами для читання й аудіювання, які набувають більш творчого характеру.

Зміст іншомовної діяльності учнів гімназії ґрунтується на досвіді, набутому ними в попередні роки. Відповідно до вимог модельних навчальних програм для учнів 5–9 класів, вони повинні оволодіти механізмами іншомовного спілкування у межах визначених тем і з використанням лексичного й граматичного матеріалу, окреслених програмами для кожного класу. Зокрема, їхні зразки мовлення з набуттям навчального іншомовного досвіду у порівнянні з попереднім етапом навчання мають характеризуватися більшим обсягом, чітко узгоджуватися з тематикою спілкування як в усній, так і письмовій формах, учні вже повинні уміти ідентифікувати зміст писемних і звукових текстів у межах окресленої програмою тематики, демонструвати готовність до виконання самостійних видів діяльності, працювати як індивідуально, так і в парах та групах, володіти достатнім обсягом соціокультурних знань, який даватиме їм змогу підтримувати іншомовне спілкування у формі діалогу культур. Звісно, сумнівно сподіватися, що вікові особливості учнів гімназії дадуть їм змогу бути готовими долати в однаковій мірі вплив на тенденції їхнього розвитку. Через об'єктивні причини (умови навчання) та суб'єктивні (різні індивідуальні траєкторії розвитку кожного учня) можуть суттєво і по-різному впливати на їхню готовність до сприймання нового навчального матеріалу, у тому числі оптимально й раціонально організувати власну освітню діяльність.

На основі аналізу наукових доробків психологів, дидактів, методистів і спостережень за навчальним процесом, а також власного набутого наукового і навчального досвіду вдалося скласти певні уявлення про компоненти змісту готовності учнів гімназії до компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов, які здійснюють вплив на її формування і зумовлюють її якість, а також визначити чинники, які доцільно враховувати під час створення відповідного освітнього іншомовного комунікативного середовища як спеціально змодельованої системи впливів на розвиток міжкультурної особистості учнів гімназії. До цих компонентів ми відносимо такі: 1) *мотиваційно-пізнавальний*, який викликає інтерес до предмету, до видів, способів і форм навчальної діяльності, спрямованої на оволодіння іноземною мовою як засобом спілкування та пізнання культури народу, мова якого

вивчається (враховуючи тенденцію, спрямовану на взаємопов'язане навчання мови і культури), що сприяють його засвоєнню, виховує усвідомлене ставлення до результатів своєї роботи, зумовлює здійснення самодіагностування з метою коригування траєкторії її виконання як на уроках, так і вдома; 2) *інтелектуально-когнітивний* компонент, який забезпечує використання технологій, адекватних сучасним тенденціям розвитку шкільної іншомовної освіти, сприяє здобуванню знань про закономірності розвитку та інтереси дітей певного шкільного віку, від чого залежить вибір методів, способів і форм пред'явлення та активізації навчального матеріалу, а також кількості та типів вправ і завдань як засобів його засвоєння, визначення обсягу навчальних текстів, тематичну інформацію і мовне наповнення яких учні мають усвідомлювати і вміти застосовувати у власній іншомовній комунікативній діяльності, частоти повторень нових мовних одиниць у змісті уроків і під час виконання домашніх завдань, доступності та комунікативної цінності змістового наповнення ілюстрацій, що використовуються в навчальному процесі, тощо; 3) *процесуальний* компонент, який забезпечується змістом, передбаченим навчальними програмами для певного етапу навчання і спрямовується на комплексне використання навчальних, розвивальних, освітніх і виховних форм діяльності, що сприяють досягненню цілей навчання іноземної мови, породжують інтерес в учнів до предмету, умотивовують їхні навчальні дії з метою оволодіння як мовними аспектами спілкування, так і видами мовленнєвої діяльності, залучаючи для цього оптимальні технології; 4) *рефлексивно-оцінний* компонент, який як відкрито, так й імпліцитно через систему відповідних вправ і завдань та додаткових засобів (ілюстративних, інформаційних технологій) сприяє формуванню в учнів умінь управляти своєю навчальною поведінкою, усвідомлено користуватися раціональними та оптимальними способами оволодіння іншомовною комунікативною діяльністю, об'єктивно оцінювати та прогнозувати власні дії та результати своєї роботи, оперативно приймати рішення щодо їх коригування у разі необхідності.

Дидактико-методичні засади побудови системи вправ і завдань для формування механізмів іншомовного спілкування учнів

*І. О. Горошкін,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу навчання іноземних мов
Інституту педагогіки НАПН України*

Провідним засобом формування механізмів іншомовного спілкування здобувачів освіти є побудова ефективної системи вправ і завдань, під якою розуміємо комплекс необхідних видів і типів вправ та завдань, розроблених з урахуванням вимог Державного стандарту базової середньої освіти, умов навчання, психологічних особливостей здобувачів освітнього процесу, і спрямованих на формування та розвиток умінь